

ΠΕΡΙ ΑΥΘΕΝΤΙΑΣ*

Μερικοί σοσιαλιστές έχουν τελευταία εξαπολύσει μιάν ολόκληρη σταυροφορία έναντιον αὐτοῦ ποὺ ἀποκαλοῦν *ἀρχὴ τῆς αὐθεντίας*. Ἄρκεϊ νὰ τοὺς πεῖ κανεὶς πὼς ἐτούτη ἢ ἐκείνη ἢ πράξι εἶναι *αὐταρχικὴ* γιὰ νὰ τὴν καταδικάσουν. Καὶ γίνεται τέτοια κατάχρηση αὐτῆς τῆς συνοπτικῆς διαδικασίας ποὺ χρειάζεται πιά νὰ κοιτάξουμε τὸ θέμα ἀπὸ πιὸ κοντά. Αὐθεντία, μὲ τὴν ἔννοια ποὺ ἡ λέξι χρησιμοποιεῖται ἐδῶ, σημαίνει τὴν ἐπιβολὴ τῆς θέλησης κάποιου ἄλλου πάνω στὴ δική μας· ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ αὐθεντία προϋποθέτει τὴν ὑποταγὴ. Ἄφοῦ λοιπὸν αὐτὲς οἱ δύο λέξεις ἤχοῦν ἄσχημα καὶ ἡ σχέση ποὺ ἐκφράζουν εἶναι δυσάρεστη γιὰ τὸ μέρος ποὺ ὑποτάσσεται, τὸ ζήτημα εἶναι νὰ ἐξακριβώσουμε μήπως ὑπάρχει κάποιος τρόπος γιὰ νὰ ἀπαλλαγούμε ἀπ' αὐτήν, μήπως — μὲ δοσμένες τὶς συνθῆκες τῆς σημερινῆς κοινωνίας — θὰ μπορούσαμε νὰ δημιουργήσουμε ἕνα ἄλλο κοινωνικὸ σύστημα, στὸ ὁποῖο ἡ αὐθεντία δὲν θὰ εἶχε πιά πεδίο δράσης καὶ συνεπῶς θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξαφανιστεῖ. Ὅταν ἐξετάζουμε τὶς οικονομικῆς, βιομηχανικῆς καὶ γεωργικῆς συνθῆκες ποὺ συγκροτοῦν τὴ βάση τῆς σημερινῆς ἀστικῆς κοινωνίας, διαπιστώνουμε ὅτι τείνουν ὄλο καὶ περισσότερο νὰ ἀντικαταστήσουν τὴν ἀπομονωμένη δράση τῶν ἀτόμων μὲ τὴ συνδυασμένη τους δράση. Ἡ σύγχρονη βιομηχανία, μὲ τὰ μεγάλα τῆς ἐργαστάσια ὅπου ἑκατοντάδες ἐργάτες ἐπιβλέπουν περίπλοκες ἀτμοκίνητες μηχανές, ἔχει παραγκωνίσει τὰ μικρὰ ἐργαστήρια τῶν ἀνεξάρτητων παραγωγῶν· οἱ ἄμαξες καὶ τὰ κάρα ἔχουν ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τοὺς σιδηροδρόμους, ὅπως καὶ οἱ μικρὲς σκούνες καὶ οἱ φελοῦκες ἔχουν ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὰ ἀτμόπλοια. Ἀκόμα καὶ ἡ γεωργία κυριαρχεῖται ὄλο καὶ περισσότερο ἀπὸ τὴ μηχανὴ καὶ τὸν ἀτμό, πράγμα ποὺ ἀργὰ ἀλλὰ ἀμείλικτα βάζει στὴ θέση τῶν μικροῖδιοκτητῶν τοὺς μεγάλους καπιταλιστές, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴ βοήθεια μισθωτῶν ἐργατῶν καλλιεργοῦν τεράστιες ἐκτάσεις γῆς. Παντοῦ ἡ συνδυασμένη δράση, ἡ διαπλοκὴ ἀλληλεξάρτητων διαδικασιῶν, ἐκτοπίζουν τὴν ἀνεξάρτητη δράση τῶν ἀτόμων. Ἀλλὰ ὅποιος μιλάει γιὰ συνδυασμένη δράση μιλάει γιὰ ὀργάνωση· εἶναι λοιπὸν δυνατὸ νὰ ἔχουμε ὀργάνωση χωρὶς αὐθεντία;

*... Τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ Ἐνγκελς εἶχε μιὰ περίεργη ἱστορία. Πρωτοδημοσιεύτηκε τὸ 1874 στὰ ἰταλικά μὲ τὸν τίτλο «Dell' Autorità» στὸ Almanacco Repubblicano· ἐπισημάνθηκε ξανά, πολὺ ἀργότερα, καὶ μεταφράστηκε ἀπὸ τὸν David Riazanov στὸ «Die Neue Zeit», τόμος XXXII, τεῦχος 1, 1913 - 14 σελ. 37 - 39. (Σημ. τοῦ Lewis S. Feuer, ἐκδότῃ τοῦ τόμου Marx and Engels. Basic Writings on Politics and Philosophy, Anchor Books, N.Y., 1959).

“Ας υποθέσουμε ότι μιὰ κοινωνική ἐπανάσταση ἐκθρόνισε τοὺς καπιταλιστές, καὶ ὅτι τώρα ἀσκεῖ τὴν αὐθεντία της στὴν παραγωγή καὶ τὴν κυκλοφορία τοῦ πλούτου. Ἀς υποθέσουμε, γιὰ νὰ υἱοθετήσουμε πλήρως τὴν ἀποψητῶν ἀντιαυταρχικῶν, ὅτι ἡ γῆ καὶ τὰ μέσα ἐργασίας πέρασαν στὴ συλλογική κυριότητα τῶν ἐργατῶν ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦν. Ἀραγε ἡ αὐθεντία θὰ ἔχει τότε ἐξαφανιστεῖ ἢ θὰ ἔχει μόνο ἀλλάξει μορφή; Ἀς τὸ δοῦμε.

Ἀς πάρουμε γιὰ παράδειγμα ἓνα κλωστήριο βάμβακος. Τὸ μπαμπάκι πρέπει νὰ περάσει τουλάχιστον ἀπὸ ἕξι διαδοχικὲς φάσεις ἐπεξεργασίας ὅσο νὰ φτάσει νὰ γίνει κλωστή, καὶ καθεμιὰ ἀπὸ τὶς ἐπεξεργασίες αὐτὲς γίνεται κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος σὲ διαφορετικὲς αἰθουσες. Ἐπιπλέον, γιὰ νὰ λειτουργήσουν τὰ μηχανήματα, χρειάζονται ἓνα μηχανολόγο ποὺ νὰ ἐπιβλέπει τὴν ἀτμομηχανή, τεχνίτες γιὰ τὶς τρέχουσες ἐπισκευές, πολλοὺς ἄλλους ἐργάτες ποὺ νὰ μεταφέρουν τὰ προϊόντα ἀπὸ τὸν ἓνα χῶρο στὸν ἄλλο, κ.ο.κ. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἐργαζόμενοι, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἀρχίζουν καὶ νὰ τελειώνουν τὴ δουλειά τους στὶς ὥρες ποὺ καθορίζει ἡ αὐθεντία τοῦ ἀτμοῦ, ἢ ὁποῖα δὲν νοιάζεται καθόλου γιὰ τὴν ἀτομική αὐτονομία. Ἐπομένως οἱ ἐργαζόμενοι πρέπει πρὶν ἀπ’ ὅλα νὰ κατανοήσουν τὸ ὥραριο ἐργασίας. Κι αὐτὸ τὸ ὥραριο, ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ θὰ καθοριστεῖ, πρέπει νὰ τηρεῖται ἀπὸ ὅλους ἀνεξάρτητα. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἰδιαίτερα προβλήματα ἐμφανίζονται σὲ κάθε αἴθουσα, τὴν κάθε στιγμή, σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο παραγωγῆς, τὴ διανομὴ τῶν ὑλικῶν κτλ., ποὺ πρέπει νὰ λύνονται μονομιᾶς γιὰτὶ ἄλλιῶς ὅλη ἡ παραγωγή μπορεῖ νὰ σταματήσει ἀμέσως. Καὶ εἴτε τὰ προβλήματα αὐτὰ λύνονται ἀπὸ ἓναν πληρεξούσιο ποὺ ἔχει τοποθετηθεῖ ἐπικεφαλῆς κάθε τομέα δουλειᾶς, εἴτε, ἂν εἶναι δυνατό, μὲ μιὰ ψηφοφορία κατὰ πλειοψηφία, ἢ θέληση τοῦ κάθε ξεχωριστοῦ ἀτόμου θὰ πρέπει πάντα νὰ ὑποτάσσεται, πράγμα ποὺ σημαίνει ὅτι τὰ προβλήματα ρυθμίζονται κατὰ αὐταρχικὸ τρόπο. Τὰ αὐτόματα μηχανήματα ἐνὸς μεγάλου ἐργοστασίου εἶναι πολὺ περισσότερο δεσποτικὰ ἀπ’ ὅ,τι ποτὲ ὑπῆρξαν οἱ μικροκαπιταλιστὲς ποὺ ἀπασχολοῦν ἐργάτες. Τουλάχιστον σχετικὰ μὲ τὶς ὥρες ἐργασίας μπορεῖ κανεὶς νὰ γράψει στὴν πύλη αὐτῶν τῶν ἐργοστασίων: *Lasciate ogni autonomia, voi che entrate!*¹ Ἄν ὁ ἄνθρωπος, χάρις στὴ γνώση καὶ τὸ ἐπινοητικὸ πνεῦμα του, δάμασε τὶς δυνάμεις τῆς φύσης, οἱ τελευταῖες τὸν ἐκδικήθηκαν ὑποτάσσοντάς τον, στὸ βαθμὸ ποὺ τὶς μεταχειρίζεται, σ’ ἓναν ἀληθινὸ δεσποτισμὸ, ἀνεξάρτητο ἀπὸ κάθε κοινωνική ὀργάνωση. Τὸ νὰ θέλει κανεὶς νὰ καταργήσει τὴν αὐθεντία στὴ βιομηχανία μεγάλης κλίμακας, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ θέλει νὰ καταργήσει τὴν ἴδια τὴ βιομηχανία, νὰ καταστρέψει τοὺς μηχανοκίνητους ἀργαλειοὺς γιὰ νὰ ξαναγυρίσει στὴν ἀνέμη.

Ἀς πάρουμε ἓνα ἄλλο παράδειγμα — τοὺς σιδηροδρόμους. Καὶ πάλι ἐδῶ ἡ συνεργασία ἐνὸς ἀπειροῦ ἀριθμοῦ ἀτόμων εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητη, καὶ ἡ συνεργασία αὐτὴ πρέπει νὰ γίνεται σὲ ἀκριβῶς καθορισμένες ὥρες, ἔτσι ποὺ νὰ μὴ συμβαίνουν ἀτυχήματα. Καὶ πάλι ἐδῶ, ὁ πρῶτος ὄρος γιὰ νὰ γίνει αὐτὴ ἡ δουλειὰ εἶναι νὰ ὑπάρχει μιὰ κυρίαρχη βούληση ποὺ ρυθμίζει ὅλα τὰ

δευτερεύοντα ζητήματα, είτε ή βούληση αυτή εκπροσωπείται από ένα και μόνο πληρεξούσιο είτε από μιὰ επιτροπή στην όποία έχει ανατεθεί ή εκτέλεση τών αποφάσεων τής πλειοψηφίας τών ενδιαφερομένων. Καί στίς δυό περιπτώσεις υπάρχει μιὰ έντονότατη αὐθεντία. Ἄλλωστε, τί θά συνέβαινε στό πρώτο τρίνο πού θά ξεκινούσε, εάν εἶχε καταργηθεῖ ή αὐθεντία πού ἔχουν οἱ σιδηροδρομικοὶ ὑπάλληλοι στοὺς έντιμότατους ἐπιβάτες;

Ἄλλά ή ἀναγκαιότητα τής αὐθεντίας, καί μάλιστα τής κυριαρχικῆς αὐθεντίας, δέν εἶναι πουθενά ἄλλοῦ προφανέστερη ἀπ' ὅ,τι σ' ένα πλοῖο στό πέλαγος. Ἐκεῖ, σέ ὦρα κινδύνου, οἱ ζωές ὄλων ἐξαρτῶνται ἀπό τήν ἀκαριαία καί ἀπόλυτη ὑπακοή ὄλων στή θέληση ενός.

Ὅταν πρότεινα ἐπιχειρήματα σάν κι αὐτά στοὺς πιό σφοδρούς ἀντιαυταρχικούς, ή μόνη ἀπάντηση πού ἦταν σέ θέση νά μοῦ δώσουν ἦταν ή ἀκόλουθη: Ναί, αὐτό εἶναι σωστό, ἀλλά ἐδῶ δέν πρόκειται γιά μιὰ περίπτωση ἀπονομῆς αὐθεντίας στοὺς πληρεξουσίους μας, ἀλλά γιά ἀνάθεση ἐντολῆς! Αὐτοὶ οἱ κύριοι νομίζουν πῶς ἅμα ἀλλάξουν τὰ ὀνόματα τών πραγμάτων ἀλλάζουν τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Νά πῶς αὐτοὶ οἱ βαθιοὶ στοχαστές κοροϊδεύουν τόν κόσμο.

Εἶδαμε ἔτσι ὅτι, ἀπό τή μιὰ μεριά, μιὰ κάποια αὐθεντία, ἄσχετα ἀπό τὸ πῶς παρέχεται, καί, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, μιὰ κάποια ὑποταγή εἶναι πράγματα πού, ἀνεξάρτητα ἀπό κάθε κοινωνική ὀργάνωση, μᾶς ἐπιβάλλονται μαζί μέ τίς ὑλικές συνθῆκες κάτω ἀπό τίς ὁποῖες παράγουμε καί θέτουμε σέ κυκλοφορία τὰ προϊόντα.

Εἶδαμε, ἐπίσης, ὅτι οἱ ὑλικές συνθῆκες τής παραγωγῆς καί τής κυκλοφορίας ἀναπτύσσονται ἀναπόφευκτα μέ τή βιομηχανία μεγάλης κλίμακας καί τή γεωργία, καί τείνουν ὄλο καί περισσότερο νά διευρύνουν τὸ πεδίο δράσης αὐτῆς τής αὐθεντίας. Ἐπομένως εἶναι παράλογο νά μιλάμε γιά τήν ἀρχή τής αὐθεντίας σάν κάτι τὸ ἀπόλυτα κακὸ καί γιά τήν ἀρχή τής αὐτονομίας σάν κάτι τὸ ἀπόλυτα καλό. Ἡ αὐθεντία καί ή αὐτονομία εἶναι σχετικές καί μεταβάλλονται μαζί μέ τίς διάφορες φάσεις ἀνάπτυξης τής κοινωνίας. Ἄν οἱ ὀπαδοὶ τής αὐτονομίας περιορίζονταν νά ποῦν ὅτι ή κοινωνική ὀργάνωση τοῦ μέλλοντος θά περιστέλλει τήν αὐθεντία στὰ ὅρια καί μόνο πού οἱ συνθῆκες τής παραγωγῆς τήν κάνουν ἀναπόφευκτη, τότε θά καταλαβαίναμε ὁ ένας τόν ἄλλο. Ἄλλά οἱ ὀπαδοὶ τής αὐτονομίας μένουν τυφλοὶ μπροστά σ' ὄλα τὰ γεγονότα πού κάνουν τήν αὐθεντία ἀναγκαία καί πολεμοῦν παθιασμένα τή λέξη.

Γιατί οἱ ἀντιαυταρχικοὶ δέν περιορίζονται στό νά καταγγέλουν τήν πολιτική αὐθεντία, τὸ κράτος; Ὅλοι οἱ σοσιαλιστές συμφωνοῦν πῶς ἀποτέλεσμα τής ἐπερχόμενης κοινωνικῆς ἐπανάστασης θά εἶναι νά ἐξαφανιστεῖ τὸ ὀργανωμένο κράτος, ή πολιτεία, καί μαζί νά ἐξαφανιστεῖ ή πολιτική αὐθεντία, δηλαδή πῶς οἱ δημόσιες λειτουργίες θά χάσουν τόν πολιτικό τους χαρακτήρα καί θά μεταβληθοῦν σέ ἀπλές διοικητικές λειτουργίες ἐπίβλεψης τών ἀληθινῶν συμφερόντων τής κοινωνίας. Ἄλλά οἱ ἀντιαυταρχικοὶ ἀπαι-

τοῦν νὰ καταργηθεῖ μονομιᾶς ἡ αὐταρχικὴ πολιτεία πρὶν κὰν καταστραφοῦν οἱ κοινωνικὲς συνθήκες ποὺ τὴ δημιούργησαν. Ἄπαιτοῦν ἡ πρώτη πράξι τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης νὰ εἶναι ἡ κατάργησις τῆς αὐθεντίας. Ἄραγε αὐτοὶ οἱ κύριοι εἶδαν ποτέ τους μιὰν ἐπανάστασι; Σίγουρα μιὰ ἐπανάστασι εἶναι τὸ πιὸ αὐταρχικὸ πρᾶγμα ποὺ γίνεται. Εἶναι ἡ πράξι μὲ τὴν ὁποία ἓνα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἐπιβάλλει τὴ θέλησὶ του στὸ ἄλλο μέρος, χρησιμοποιώντας ὡς μέσα τουφέκια, ξιφολόγχες καὶ κανόνια — αὐταρχικὰ μέσα ὅσο δὲν ὑπάρχουν ἄλλα. Καὶ ἂν τὸ νικηφόρο κόμμα δὲν θέλει ὁ ἀγῶνας του νὰ ἀποβεῖ μάταιος, πρέπει νὰ διατηρήσει αὐτὴ τὴν κυριαρχία χρησιμοποιώντας ὡς μέσο τὸν τρόμο ποὺ τὰ ὄπλα του ἐμπνέουν στοὺς ἀντιδραστικούς. Ἄραγε ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ θὰ εἶχε κρατήσει ἔστω καὶ μιὰ μέρα ἂν δὲν εἶχε χρησιμοποιήσει αὐτὴ τὴν αὐθεντία τοῦ ἔνοπλου λαοῦ ἐναντίον τῆς ἀστικῆς τάξης; Ἀντίθετα, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ τὴν ἐπικρίνουμε ποὺ δὲν τὴν χρησιμοποίησε πιὸ ἀπλόχερα;

Ἐπομένως, ἓνα ἀπὸ τὰ δύο συμβαίνει: ἢ οἱ ἀντιαυταρχικοὶ δὲν ξέρουν γιὰ τί μιᾶνε, ὅποτε τὸ μόνο ποὺ δημιουργοῦν εἶναι σύγχυσις, ἢ πράγματι ξέρουν, ὅποτε προδίδουν τὸ κίνημα τοῦ προλεταριάτου. Καὶ στὴ μία καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση ὑπηρετοῦν τὴν ἀντίδρασι.

Σημείωσι

«Ἀφῆστε κάθε αὐτονομία ἐσεῖς ποὺ μπαίνετε ἐδῶ μέσα!». Τροποποίησι τοῦ γνωστοῦ στίχου τοῦ Δάντη «Lasciate ogni speranza voi ch'entrate (Inferno, III, 9) ποὺ ὁ Ν. Καζαντζάκης τὸν ἀποδίδει «Τὴν πάσα ἐλπίδα ἀφῆστε ὅσοι περνᾶτε» (ΣτΜ).